

Lýðheilsuvísar eftir heilbrigðisumdæmum á Íslandi

Hvers vegna lýðheilsuvísar?

Lýðheilsuvísar eru safn mælikvarða sem gefa vísbendingar um heilsu og líðan þjóðarinnar og áhrifþætti þeirra. Birting lýðheilsuvísa eftir heilbrigðisumdæmum á Íslandi er liður í því að veita yfirsýn yfir stöðuna í hverju umdæmi fyrir sig í samanburði við landið í heild. Lýðheilsuvísum er ætlað að auðvelda sveitarfélögum og heilbrigðispjónustu að greina stöðuna í sínu umdæmi, finna styrkleika og veikleika og skilja þarfir íbúanna þannig að þau geti unnið saman að því að bæta heilsu og líðan.

Hvaða þættir hafa áhrif á heilsu og líðan?

Heilsa og líðan geta verið breytileg eftir þáttum sem ekki er hægt að breyta, s.s. aldri, kyni og erfðafræðilegum þáttum en einnig þáttum sem hafa má áhrif á. Þar má nefna lifnaðarhætti á borð við áfengis- og tóbaksneyslu, mataræði og hreyfingu, samskipti við fjölskyldu og vini auk lífsskilyrða eins og menntun, atvinnu, húsnaði, heilbrigðis- og félagsþjónustu (Dahlgren G, Whitehead M, 1991). Þessir þættir geta ýmist stuðlað að betri heilsu eða aukið líkur á sjúkdómum. Aðgerðir sem stuðla að bættu vinnuumhverfi og skólaumhverfi geta t.d. stuðlað að betri heilsu og líðan og dregið úr ójöfnuði. Svæðisbundir lýðheilsuvísar geta nýst þeim samfélögum sem vilja leggja áherslu á heilsu og líðan þegna sinna með aðild að Heilsueflandi samfélagi og Heilsueflandi skóla.

Svæðisbundinn munur á heilsu – ójöfnuður

Svæðisbundinn munur á heilsu, líðan og áhrifþáttum þeirra er þekktur um allan heim. Almennt er lítið vitað um svæðisbundinn mismun á heilsu og líðan á Íslandi en þó benda rannsóknir til þess að einhver mismunur sé til staðar. Til að draga sem mest úr svæðisbundnum mun á heilsu og líðan þarf að fylgjast með mælingum sem gefa þennan mun til kynna og miðla upplýsingunum til þeirra sem starfa á vettvangi. Stýrihópar Heilsueflandi samfélaga og skóla geta þannig nýtt sér lýðheilsuvísa til að setja fram áætlun sem miðar að því að efla þá þætti sem þeir vilja leggja áherslu á.

Val á lýðheilsuvísum

Við val á lýðheilsuvísum var sjónum beint að þeim áhrifþáttum heilsu og líðanar sem fela í sér tækifæri til heilsueflingar og forvara. Einnig var leitast við að draga fram þætti í sjúkdómabýrði sem mikilvægt er að heilbrigðispjónusta hvers umdæmis geri sér grein fyrir og bregðist við eftir föngum.

Gögn

Íslendingar eiga margskonar landsskrár um heilsu og sjúkdóma, s.s. dánarmeinaskrá, fæðingaskrá, krabbameinskrá, lyfjagagnagrunn o.fl. og eru gögn úr þessum skrám nýtt til þess að reikna lýðheilsuvísa. Ekki eru til sambærilegar landsskrár um lifnaðarhætti, þ.e. mataræði, hreyfingu, tóbaksneyslu o.s.frv. Mikilvægar gagnalindir sem hér eru nýttar til að meta lifnaðarhætti landsmanna eru kannanir á borð við *Heilsu og líðan Íslendinga* sem er framkvæmd á 5 ára fresti meðal fullorðinna og þýðisrannsóknir á högum skólabarna, bæði *Ungt fólk*, sem framkvæmd er af Rannsóknum og greiningu, og *Heilsa og lífskjör skólanema*, sem framkvæmd er af Háskólanum á Akureyri. Stefnt er að því að birta upplýsingar úr þeim gögnum sem eru nýjust hverju sinni.

Dahlgren G, Whitehead M. 1991. Policies and Strategies to Promote Social Equity in Health. Stockholm, Sweden: Institute for Futures Studies.

Vestfirðir

Hér á eftir eru dæmi um lýðheilsuvísa þar sem tölur fyrir Vestfirði eru frábrugðnar tölmum fyrir landið í heild.

- Lægri tíðni ölvunardrykkju meðal framhaldsskólanema.
- Tíðni sýklalyfjanotkunar meðal barna undir 5 ára lægri.
- Hærra hlutfall skilar sér í brjóstamyndatöku.
- Lægra hlutfall barna í 8.–10. bekk með hæstu gildi á vel-líðanarkvarða
- Hlutfallslega færri fullorðnir neyta ávaxta og grænmetis.
- Tíðni sykursýkislyfjanotkunar er hærri.

